

واکاوی پویایی‌های هیجانی زوج‌های درگیر با اعتیاد به پورنوگرافی

مشخصات نویسندگان:

تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.
 انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

۱. کیارش احمدی*: گروه مشاوره زوج و خانواده، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

*پست الکترونیکی نویسنده مسئول: kiarash98ahmadi@gmail.com

شیوه استناددهی: احمدی، کیارش. (۱۴۰۴). واکاوی پویایی‌های هیجانی زوج‌های درگیر با اعتیاد به پورنوگرافی. *سنجش، ارزیابی و مداخلات زوج‌درمانی*، ۲(۶)، ۱۱-۱.

چکیده

هدف پژوهش حاضر واکاوی پویایی‌های هیجانی زوج‌های درگیر با مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی و تبیین تجربه زیسته آنان از تغییرات اعتماد، صمیمیت، تنظیم هیجان و تعامل زناشویی بود. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل ۲۴ نفر، یعنی ۱۲ زوج ساکن شهر تهران، بودند که دست‌کم یکی از زوجین تجربه مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی و پیامدهای هیجانی — رابطه‌ای مرتبط با آن را گزارش کرده بود. نمونه‌گیری به صورت هدفمند از میان مراجعه‌کنندگان به مراکز مشاوره خانواده و زوج‌درمانی تهران انجام شد و تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته عمیق گردآوری شد. هر مصاحبه بین ۵۰ تا ۸۰ دقیقه به طول انجامید. تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل مضمون و با کمک نرم‌افزار NVivo انجام شد. برای افزایش اعتبار یافته‌ها از بازبینی مشارکت‌کنندگان، کدگذاری همتا، درگیری طولانی‌مدت با داده‌ها و ثبت مسیر تحلیل استفاده گردید. تحلیل مصاحبه‌ها به استخراج چهار مقوله اصلی منجر شد: چرخه شرم، پنهان‌کاری و افشای تدریجی؛ آسیب به اعتماد و تجربه خیانت هیجانی — جنسی؛ فرسایش صمیمیت جنسی و خودارزشمندی بدنی؛ و تلاش‌های ناکارآمد و ترمیمی برای تنظیم هیجان در رابطه. مشارکت‌کنندگان مصرف پورنوگرافی را صرفاً یک رفتار فردی نمی‌دانستند، بلکه آن را پدیده‌ای رابطه‌ای تجربه می‌کردند که با سکوت، خشم، احساس طردشدگی، مقایسه بدنی، کنترل‌گری، اجتناب و گاه گفت‌وگوی ترمیمی همراه می‌شد. نتایج نشان داد مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی در روابط زناشویی می‌تواند به شکل یک چرخه هیجانی — تعاملی عمل کند که در آن شرم فرد مصرف‌کننده، نایمنی همسر، کاهش اعتماد و افت صمیمیت متقابلاً یکدیگر را تقویت می‌کنند. مداخله‌های زوج‌درمانی باید علاوه بر مدیریت رفتار مصرف، بر بازسازی اعتماد، تنظیم هیجان، گفت‌وگوی جنسی ایمن و کاهش شرم رابطه‌ای تمرکز کنند.

واژگان کلیدی: مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی؛ پویایی هیجانی؛ زوج‌ها؛ صمیمیت زناشویی؛ اعتماد؛ پژوهش کیفی.

Exploring the Emotional Dynamics of Couples Dealing with Pornography Addiction

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

Authors' Information:

1. Kiarash Ahmadi*: Department of Couple and Family Counseling, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Corresponding author's email: kiarash98ahmadi@gmail.com

How to cite: Ahmadi, K. (2025). Exploring the Emotional Dynamics of Couples Dealing with Pornography Addiction. *Couple Therapy Assessment, Evaluation, and Intervention*, 2(6), 1-11.

Abstract

This study aimed to explore the emotional dynamics of couples dealing with problematic pornography use and to explain their lived experiences of trust disruption, intimacy erosion, emotional regulation, and marital interaction. This qualitative study was conducted using a descriptive phenomenological approach. The participants consisted of 24 individuals, including 12 married couples living in Tehran, in which at least one partner reported problematic pornography use and its emotional or relational consequences. Participants were recruited through purposive sampling from family counseling and couple therapy centers in Tehran, and recruitment continued until theoretical saturation was reached. Data were collected through in-depth semi-structured interviews. Each interview lasted between 50 and 80 minutes. The data were analyzed through thematic analysis with the assistance of NVivo software. To enhance trustworthiness, member checking, peer coding, prolonged engagement with the data, and an audit trail were used. The analysis yielded four main categories: the cycle of shame, secrecy, and gradual disclosure; damage to trust and the experience of emotional-sexual betrayal; erosion of sexual intimacy and bodily self-worth; and maladaptive and restorative attempts at emotional regulation within the relationship. Participants did not experience pornography use merely as an individual behavior. Rather, they described it as a relational phenomenon intertwined with silence, anger, rejection, bodily comparison, surveillance, avoidance, and, in some cases, restorative dialogue. The findings indicated that problematic pornography use in marital relationships may function as an emotional-interactive cycle in which the user's shame, the partner's insecurity, declining trust, and reduced intimacy mutually reinforce one another. Couple therapy interventions should therefore move beyond behavioral control and address trust reconstruction, emotion regulation, safe sexual communication, and the reduction of relational shame.

Keywords: *problematic pornography use; emotional dynamics; couples; marital intimacy; trust; qualitative research.*

گسترش دسترسی به اینترنت، تلفن‌های هوشمند و پلتفرم‌های تصویری خصوصی، تجربه مواجهه با محتوای جنسی آشکار را از یک رفتار محدود و نسبتاً پنهان به پدیده‌ای گسترده، فردی شده و در بسیاری موارد رابطه‌مند تبدیل کرده است. پورنوگرافی در ادبیات علمی معمولاً به محتوایی اطلاق می‌شود که با هدف برانگیختگی جنسی تولید یا مصرف می‌شود؛ با این حال، مسئله اصلی در پژوهش‌های جدید نه صرف مواجهه با چنین محتواهایی، بلکه الگوی مصرف، میزان کنترل‌پذیری، پیامدهای روان‌شناختی و تأثیر آن بر رابطه عاطفی و جنسی زوجین است. به همین دلیل، در کنار اصطلاح رایج «اعتیاد به پورنوگرافی»، مفهوم دقیق‌تر «مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی» در ادبیات معاصر رواج یافته است؛ مفهومی که بر احساس فقدان کنترل، اشتغال ذهنی، تداوم رفتار علی‌رغم پیامدهای منفی، تعارض رابطه‌ای و آشفتگی روان‌شناختی تأکید دارد (Böthe et al., 2018; Kraus et al., 2018). از سوی دیگر، باید توجه داشت که همه مصرف‌کنندگان پورنوگرافی دچار آسیب بالینی یا رابطه‌ای نمی‌شوند و تمایز میان مصرف تفریحی، مصرف تعارض‌زا، مصرف مبتنی بر ناهمخوانی اخلاقی و مصرف اجباری از الزامات جدی پژوهش و مداخله است (Grubbs et al., 2019; Mestre-Bach & Potenza, 2023).

در سطح تشخیصی، اختلال رفتار جنسی اجباری در ICD-11 به‌عنوان الگویی پایدار از ناتوانی در کنترل تکانه‌ها یا امیال جنسی شدید و تکرارشونده معرفی شده است که به رفتار جنسی تکراری و پیامدهای قابل توجه در عملکرد فردی، خانوادگی، اجتماعی یا شغلی منجر می‌شود (Kraus et al., 2018; World Health Organization, 2022). با این حال، این طبقه‌بندی به‌طور مستقیم به معنای پذیرش بی‌قیدوشرط مدل «اعتیاد» برای همه اشکال مصرف پورنوگرافی نیست. بخش مهمی از ادبیات علمی نشان می‌دهد که برخی افراد ممکن است به دلیل تعارض میان رفتار جنسی و ارزش‌های اخلاقی، مذهبی یا فرهنگی خود، تجربه شدیدی از شرم، گناه یا خودبرچسب‌زنی به‌عنوان «معتاد» داشته باشند؛ درحالی‌که شدت رفتار آنان الزاماً با شاخص‌های بالینی مصرف اجباری همخوان نیست (Grubbs et al., 2019). این تمایز در زمینه فرهنگی ایران اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا مصرف پورنوگرافی نه تنها با مسائل فردی و جنسی، بلکه با هنجارهای اخلاقی، دینی، آبرو، سکوت خانوادگی، شرم اجتماعی و تصویر فرد از همسری وفادار درهم‌تنیده است.

پژوهش‌های رابطه‌ای نشان داده‌اند که اثر پورنوگرافی بر زوج‌ها یکدست و خطی نیست. برخی مطالعات بیان می‌کنند که مصرف انفرادی و پنهانی پورنوگرافی، به‌ویژه زمانی که یکی از زوجین آن را خلاف توافقات رابطه‌ای، نشانه بی‌وفایی یا تهدیدی برای جذابیت خود تجربه کند، با کاهش رضایت رابطه‌ای، افت رضایت جنسی و افزایش تعارض همراه می‌شود (Maddox et al., 2011; Resch & Alderson, 2014). در مقابل، برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مصرف مشترک و توافق‌شده ممکن است در برخی زوج‌ها با گفت‌وگوی جنسی بازتر یا رضایت بیشتر همراه باشد؛ هرچند این یافته‌ها به معنای توصیه عمومی به مصرف نیست و بیشتر نشان می‌دهد که «بافت رابطه‌ای»، «سطح صداقت»، «همخوانی نگرش‌ها» و «توافق زوجی» نقشی تعیین‌کننده دارند (Kohut et al., 2018; Kohut et al., 2021). بنابراین، سؤال اصلی در مطالعات جدید این نیست که پورنوگرافی ذاتاً و همیشه رابطه را تخریب می‌کند یا تقویت؛ بلکه این است که مصرف

آن در چه شرایطی، با چه معنایی، با چه سطحی از پنهان کاری یا توافق، و در چه چرخه هیجانی - تعاملی به آسیب یا تعارض زناشویی منجر می‌شود.

یکی از ابعاد مهم این پدیده، نقش پنهان کاری و افشا در رابطه زوجی است. در بسیاری از روابط، آسیب اصلی نه فقط خود مصرف، بلکه کشف دیرهنگام، دروغ‌گویی، حذف ردپاهای دیجیتال، انکار، مقایسه همسر با تصاویر جنسی و احساس فریب‌خوردگی است. پژوهش Resch و Alderson نشان داد که صداقت درباره مصرف پورنوگرافی با رضایت رابطه‌ای بیشتر و آشفتگی کمتر در زنان همراه است، در حالی که پنهان کاری و فریب می‌تواند تجربه مصرف را از یک رفتار فردی به بحران اعتماد تبدیل کند (Maddox, 2014). Maddox و همکاران نیز نشان دادند که مصرف انفرادی مواد جنسی آشکار، در مقایسه با عدم مصرف یا مصرف مشترک، با شاخص‌های ضعیف‌تر کیفیت رابطه همراه است (Maddox et al., 2011). از منظر زوج‌درمانی، این یافته‌ها بیانگر آن است که پورنوگرافی در رابطه زناشویی اغلب به‌عنوان «محتوا» عمل نمی‌کند، بلکه به‌صورت «رویداد رابطه‌ای» فهمیده می‌شود؛ رویدادی که معنای آن با اعتماد، مرزبندی جنسی، توافق‌های نانوشته، امنیت دلبستگی و خودارزشمندی بدنی همسر پیوند می‌خورد.

بعد هیجانی مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برخی افراد مصرف را راهی برای کاهش اضطراب، تنهایی، خشم، کسالت، ناکامی جنسی یا فشارهای زندگی تجربه می‌کنند؛ اما همین راهبرد کوتاه‌مدت تنظیم هیجان می‌تواند در بلندمدت به شرم، اجتناب، کاهش گفت‌وگوی زوجی و فاصله عاطفی منجر شود (Daspe, 2018). و همکاران نشان دادند که رابطه میان فراوانی مصرف پورنوگرافی و احساس فقدان کنترل، در شرایط رضایت رابطه‌ای و جنسی پایین‌تر قوی‌تر می‌شود؛ یعنی کیفیت رابطه می‌تواند هم زمینه‌ساز و هم تشدیدکننده تجربه «خارج از کنترل بودن» باشد (Daspé et al., 2018). این یافته نشان می‌دهد که مصرف مسئله‌مند را نباید صرفاً به‌عنوان نقص اراده فردی فهمید، بلکه باید آن را در زمینه تعامل میان نیازهای هیجانی، ناکامی جنسی، تعارض زوجی و راهبردهای مقابله‌ای ناکارآمد تحلیل کرد.

از سوی دیگر، همسر فرد مصرف‌کننده نیز درگیر یک فرایند هیجانی پیچیده می‌شود. بسیاری از همسران مصرف پورنوگرافی را به‌عنوان نشانه ناکافی بودن خود، کاهش جذابیت جنسی، تهدید جایگاه همسری، خیانت عاطفی یا جنسی، و حتی نوعی طرد خاموش تجربه می‌کنند. این تجربه می‌تواند با اضطراب، خشم، وسواس در بررسی گوشی و شبکه‌های اجتماعی، اجتناب از رابطه جنسی، مقایسه بدنی و کاهش خودارزشمندی همراه شود. در این وضعیت، چرخه‌ای شکل می‌گیرد که در آن فرد مصرف‌کننده به دلیل شرم یا ترس از قضاوت بیشتر پنهان کاری می‌کند، همسر به دلیل نایمنی بیشتر کنترل‌گری می‌کند، و رابطه به سمت بازجویی، سکوت، انفجارهای هیجانی و فاصله جنسی حرکت می‌کند. چنین چرخه‌ای با مدل‌های دلبستگی و تنظیم هیجان در روابط زوجی سازگار است؛ زیرا رفتارهای جنسی پنهان می‌توانند نظام امنیت عاطفی رابطه را فعال کرده و پاسخ‌هایی مانند تعقیب، کناره‌گیری، اعتراض، بی‌حسی یا اجتناب را برانگیزند.

ادبیات موجود، اگرچه شواهد ارزشمندی درباره رابطه پورنوگرافی با رضایت زناشویی، رضایت جنسی، پنهان کاری، ناهمخوانی اخلاقی و پیامدهای روان‌شناختی ارائه کرده است، اما هنوز درباره تجربه زیسته زوج‌ها، به‌ویژه در بافت‌های فرهنگی محافظه‌کارتر و در روابط زناشویی ایرانی، کاستی‌های جدی وجود دارد. بسیاری از پژوهش‌ها کمی، مقطعی و فردمحور بوده‌اند و کمتر به این پرداخته‌اند که زوج‌ها چگونه این پدیده را

معنا می‌کنند، چه هیجان‌هایی در لحظه کشف و پس از آن فعال می‌شود، مصرف پورنوگرافی چگونه با تجربه صمیمیت و اعتماد پیوند می‌خورد، و زوجها چه راهبردهایی برای کنترل، انکار، مذاکره یا ترمیم رابطه به کار می‌گیرند. در چنین زمینه‌ای، پژوهش کیفی می‌تواند لایه‌های پنهان و ظریف تجربه زوجین را آشکار کند؛ لایه‌هایی که در پرسشنامه‌ها و شاخص‌های کمی کمتر قابل مشاهده‌اند.

با توجه به حساسیت موضوع، زمینه فرهنگی ایران، نقش شرم و سکوت جنسی در روابط زناشویی، و محدودیت پژوهش‌های کیفی درباره پیامدهای هیجانی - رابطه‌ای مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی، پژوهش حاضر با هدف واکاوی پویایی‌های هیجانی زوج‌های درگیر با اعتیاد یا مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی انجام شد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. انتخاب رویکرد کیفی از آن جهت مناسب بود که هدف پژوهش، سنجش میزان مصرف یا آزمون روابط آماری میان متغیرها نبود، بلکه فهم عمیق تجربه زیسته زوجها از پویایی‌های هیجانی، تعارض‌های رابطه‌ای، تغییرات صمیمیت و فرایندهای بازسازی یا تخریب اعتماد در بستر مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی بود. مشارکت‌کنندگان شامل ۲۴ نفر، یعنی ۱۲ زوج متأهل ساکن شهر تهران، بودند. ملاک‌های ورود شامل تأهل رسمی، گذشت دست‌کم یک سال از زندگی مشترک، تجربه گزارش‌شده مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی توسط یکی از زوجین یا تجربه پیامدهای رابطه‌ای مرتبط با آن، تمایل هر دو همسر برای مشارکت در پژوهش، و توانایی بیان تجربه‌های شخصی در مصاحبه بود. ملاک‌های خروج شامل وجود بحران شدید خشونت خانگی فعال، اختلال روان‌پزشکی شدید گزارش‌شده، مصرف فعال مواد به شکلی که امکان مصاحبه را مختل کند، و تمایل نداشتن یکی از زوجین به ادامه همکاری بود. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند از میان مراجعه‌کنندگان به مراکز مشاوره خانواده و زوج‌درمانی در مناطق مختلف شهر تهران انجام شد و فرایند جذب مشارکت‌کنندگان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. اشباع نظری پس از مصاحبه با ۱۰ زوج حاصل شد، اما برای اطمینان از ثبات مقوله‌ها، مصاحبه با دو زوج دیگر نیز انجام گرفت.

داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته عمیق گردآوری شد. مصاحبه‌ها در محیطی امن، محرمانه و بدون حضور افراد غیرمرتبط انجام شد. با توجه به حساسیت موضوع، ابتدا هدف پژوهش، اصل محرمانگی، اختیار مشارکت‌کنندگان برای پاسخ ندادن به پرسش‌ها و امکان خروج از پژوهش در هر مرحله توضیح داده شد. مصاحبه‌ها با پرسش‌های باز آغاز شد؛ مانند «اولین بار چگونه متوجه شدید این موضوع بر رابطه شما اثر گذاشته است؟»، «مصرف پورنوگرافی چه هیجان‌هایی را در شما یا همسرتان فعال کرد؟»، «پس از افشا یا کشف موضوع، اعتماد و صمیمیت شما چه تغییری کرد؟»، «در مواجهه با این مسئله چه کارهایی انجام دادید و کدام راهبردها کمک‌کننده یا آسیب‌زا بود؟» و «اکنون این تجربه را چگونه معنا می‌کنید؟». در مواردی که زوجین تمایل داشتند، مصاحبه‌ها به‌صورت جداگانه با هر یک از همسران انجام شد تا امکان بیان آزادانه‌تر تجربه فراهم شود. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۵۰ تا ۸۰ دقیقه بود. همه مصاحبه‌ها با رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط، سپس کلمه‌به‌کلمه پیاده‌سازی شد. به‌منظور حفظ محرمانگی، نام‌ها و اطلاعات شناسایی‌کننده حذف و برای هر مشارکت‌کننده کد اختصاصی تعیین شد.

تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد. ابتدا متن مصاحبه‌ها چندین بار خوانده شد تا پژوهشگر با کلیت داده‌ها آشنا شود. سپس واحدهای معنایی مرتبط با تجربه هیجانی، پنهان‌کاری، افشا، اعتماد، صمیمیت جنسی، خودارزشمندی، کنترل‌گری، اجتناب و ترمیم رابطه استخراج و کدگذاری شد. در مرحله بعد، کدهای مشابه در خوشه‌های معنایی قرار گرفتند و مضامین اولیه شکل گرفت. سپس مضامین اولیه از نظر انسجام درونی، تمایز بیرونی و ارتباط با سؤال پژوهش بازبینی شدند. تحلیل داده‌ها با کمک نرم‌افزار NVivo انجام شد تا سازمان‌دهی کدها، بازیابی نقل‌قول‌ها و مقایسه میان مصاحبه‌ها با دقت بیشتری صورت گیرد. برای افزایش اعتبار پژوهش از راهبردهایی مانند بازبینی مشارکت‌کنندگان، بازبینی کدها توسط پژوهشگر همکار، ثبت یادداشت‌های تحلیلی، حفظ زنجیره شواهد و توصیف غنی زمینه پژوهش استفاده شد. (Braun & Clarke, 2006; Creswell & Poth, 2018; Lincoln & Guba, 1985) اصول اخلاق پژوهش شامل رضایت آگاهانه، محرمانگی، ناشناس‌سازی داده‌ها، پرهیز از قضاوت اخلاقی و ارجاع مشارکت‌کنندگان در صورت آشفتگی هیجانی شدید رعایت شد.

یافته‌ها

از مجموع ۲۴ مشارکت‌کننده، ۱۲ نفر زن و ۱۲ نفر مرد بودند. دامنه سنی مشارکت‌کنندگان بین ۲۶ تا ۴۶ سال بود؛ ۶ نفر در بازه ۲۶ تا ۳۰ سال، ۹ نفر در بازه ۳۱ تا ۳۵ سال، ۵ نفر در بازه ۳۶ تا ۴۰ سال و ۴ نفر بالای ۴۰ سال قرار داشتند. از نظر مدت ازدواج، ۴ زوج کمتر از ۳ سال، ۵ زوج بین ۳ تا ۷ سال و ۳ زوج بیش از ۷ سال سابقه زندگی مشترک داشتند. از نظر تحصیلات، ۳ نفر دارای دیپلم یا فوق‌دیپلم، ۹ نفر دارای کارشناسی، ۱۰ نفر دارای کارشناسی ارشد و ۲ نفر دارای دکتری بودند. از نظر وضعیت فرزند، ۵ زوج بدون فرزند و ۷ زوج دارای یک یا دو فرزند بودند. در ۹ زوج، مصرف مسئله‌مند عمدتاً توسط مرد گزارش شد و در ۳ زوج، هر دو همسر به نوعی درگیر پیامدهای مصرف، تعارض درباره محتوا یا مصرف پنهانی بودند. تحلیل مصاحبه‌ها به استخراج چهار مقوله اصلی منجر شد.

مقوله اول: چرخه شرم، پنهان‌کاری و افشای تدریجی. نخستین مضمون برجسته در تجربه مشارکت‌کنندگان، شکل‌گیری چرخه‌ای بود که با مصرف پنهانی آغاز می‌شد، با احساس شرم و گناه ادامه می‌یافت و در نهایت از طریق کشف ناگهانی، اعتراف ناقص یا افشای تدریجی وارد رابطه می‌شد. افراد مصرف‌کننده معمولاً رفتار خود را به‌عنوان راهی برای تخلیه تنش، فرار از فشار روانی یا پاسخ به ناکامی جنسی توصیف می‌کردند، اما همزمان از قضاوت همسر، تخریب تصویر اخلاقی خود و از دست دادن اعتماد می‌ترسیدند. این ترس، پنهان‌کاری را تقویت می‌کرد و پنهان‌کاری، پس از کشف، به آسیب شدیدتر منجر می‌شد. یکی از مردان گفت: «هر بار می‌گفتم این آخرین بار است، ولی بعد از دعوا یا فشار کاری دوباره می‌رفتم سمتش. بیشتر از خود کار، از دروغ‌هایی که بعدش می‌گفتم خجالت می‌کشیدم» (مشارکت‌کننده ۸، مرد، ۳۳ ساله). در مقابل، همسران اغلب کشف موضوع را نه به‌صورت مواجهه با یک رفتار خصوصی، بلکه به‌عنوان فروپاشی روایت اعتماد تجربه می‌کردند. یکی از زنان بیان کرد: «وقتی فهمیدم، فقط ناراحت نبودم؛ حس کردم چند سال با کسی زندگی کرده‌ام که یک بخش پنهان از خودش را از من جدا کرده بود» (مشارکت‌کننده ۳، زن، ۳۱ ساله). این مضمون نشان داد که افشا اغلب یک رویداد واحد نیست، بلکه فرایندی لایه‌لایه است که در آن هر اعتراف ناقص یا کشف جدید، زخم قبلی را فعال می‌کند.

مقوله دوم: آسیب به اعتماد و تجربه خیانت هیجانی - جنسی. مشارکت‌کنندگان، به‌ویژه همسران غیرمصرف‌کننده، مصرف پنهانی پورنوگرافی را در بسیاری موارد به‌عنوان نوعی خیانت هیجانی یا جنسی معنا می‌کردند، حتی زمانی که تماس واقعی با فرد دیگری رخ نداده بود. مسئله اصلی برای آنان ورود «دیگری خیالی» به فضای جنسی رابطه، مقایسه شدن با بدن‌ها و رفتارهای غیرواقعی، و شکسته شدن مرز انحصار جنسی بود. اعتماد پس از کشف موضوع اغلب دچار دو سطح آسیب می‌شد: نخست، آسیب ناشی از خود مصرف و دوم، آسیب ناشی از دروغ، انکار و حذف شواهد. یکی از زنان گفت: «برای من فقط دیدن آن فیلم‌ها نبود؛ این بود که هر بار می‌پرسیدم، می‌گفت نه. بعد فهمیدم گوشی و تاریخچه را پاک می‌کرده. از آن به بعد دیگر به هیچ جواب ساده‌ای اعتماد نداشتم» (مشارکت‌کننده ۱۱، زن، ۳۸ ساله). مردان مصرف‌کننده نیز اغلب میان دفاع از خود و پذیرش آسیب همسر در نوسان بودند. یکی از آنان گفت: «اول فکر می‌کردم همسرم بزرگش می‌کند، چون من با کسی رابطه نداشتم. بعد فهمیدم برای او مسئله این است که من در تنهایی‌ام جایی ساخته بودم که او در آن نبود» (مشارکت‌کننده ۲، مرد، ۳۶ ساله). این مقوله نشان داد که مرزبندی زوجها درباره وفاداری جنسی و عاطفی، نقش محوری در شدت آسیب ادراک‌شده دارد.

مقوله سوم: فرسایش صمیمیت جنسی و خودارزشمندی بدنی. یکی دیگر از مضامین اصلی، تأثیر مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی بر صمیمیت جنسی، میل متقابل و تصویر بدنی بود. برخی زوجها گزارش کردند که پس از افشای مصرف، رابطه جنسی به صحنه مقایسه، اضطراب عملکرد، خشم پنهان یا اجتناب تبدیل شد. همسران غیرمصرف‌کننده، به‌ویژه زنان، گاهی احساس می‌کردند بدن، جذابیت یا شیوه پاسخ جنسی آنان با تصاویر غیرواقعی مقایسه می‌شود. یکی از زنان اظهار کرد: «بعد از آن دیگر وقتی نزدیکم می‌شد، به جای صمیمیت، فقط فکر می‌کردم الان دارد من را با چه چیزی مقایسه می‌کند. بدنم برای خودم هم غریبه شده بود» (مشارکت‌کننده ۵، زن، ۲۹ ساله). برخی مردان نیز از کاهش تحریک‌پذیری در رابطه واقعی، انتظارات غیرواقع‌بینانه یا دشواری در حضور هیجانی هنگام رابطه جنسی سخن گفتند. یکی از مردان گفت: «می‌دیدم در رابطه با همسرم ذهنم حاضر نیست. انگار بدنم آنجا بود ولی ذهنم دنبال همان تصویرهای قبلی می‌رفت» (مشارکت‌کننده ۱۴، مرد، ۳۴ ساله). در برخی زوجها، واکنش به این وضعیت به شکل قطع رابطه جنسی، رابطه جنسی اجباری برای اثبات جذابیت، یا تلاش برای تقلید از سناریوهای ناخوشایند بروز می‌کرد که خود به تشدید فاصله هیجانی منجر می‌شد.

مقوله چهارم: تلاش‌های ناکارآمد و ترمیمی برای تنظیم هیجان در رابطه. زوجها در مواجهه با بحران ناشی از مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی، راهبردهای متنوعی برای تنظیم هیجان به کار می‌گرفتند. بخشی از این راهبردها ناکارآمد بود؛ مانند کنترل‌گری افراطی، چک کردن گوشی، تهدید به طلاق، تحقیر، سکوت طولانی، اجتناب جنسی، یا اعتراف‌های اجباری. این رفتارها اگرچه در کوتاه‌مدت اضطراب همسر آسیب‌دیده را کاهش می‌داد یا فشار روانی فرد مصرف‌کننده را تخلیه می‌کرد، اما در بلندمدت چرخه بی‌اعتمادی را تثبیت می‌کرد. یکی از زنان گفت: «هر شب گوشی‌اش را چک می‌کردم. آرام نمی‌شدم؛ فقط چیز تازه‌ای برای شک کردن پیدا می‌کردم» (مشارکت‌کننده ۷، زن، ۳۵ ساله). در مقابل، برخی زوجها به‌تدریج راهبردهای ترمیمی‌تری را تجربه کرده بودند؛ از جمله گفت‌وگوی بدون حمله، تعیین مرزهای روشن درباره محتوای جنسی، مراجعه به زوج‌درمانی، پذیرش مسئولیت بدون توجیه، و تمرکز بر بازسازی صمیمیت غیرجنسی. یکی از مردان بیان کرد:

«وقتی فهمیدم هر توضیحی بدهم شبیه توجیه می‌شود، شروع کردم فقط گوش بدهم. برای اولین بار فهمیدم مسئله او کنترل من نیست، امنیت خودش است» (مشارکت‌کننده ۱۸، مرد، ۴۱ ساله). این مقوله نشان داد که مسیر ترمیم نه با نظارت صرف، بلکه با تبدیل بحران به گفت‌وگوی صادقانه درباره نیاز، ترس، مرز، میل و آسیب آغاز می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی پویایی‌های هیجانی زوج‌های درگیر با اعتیاد یا مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی انجام شد. یافته‌ها نشان دادند که این پدیده در بافت زناشویی صرفاً یک رفتار فردی یا جنسی نیست، بلکه به صورت یک چرخه رابطه‌ای تجربه می‌شود که در آن شرم، پنهان‌کاری، بی‌اعتمادی، مقایسه، کاهش صمیمیت و راهبردهای ناکارآمد تنظیم هیجان به صورت متقابل یکدیگر را تقویت می‌کنند. چهار مقوله اصلی استخراج‌شده شامل چرخه شرم، پنهان‌کاری و افشای تدریجی؛ آسیب به اعتماد و تجربه خیانت هیجانی - جنسی؛ فرسایش صمیمیت جنسی و خودارزشمندی بدنی؛ و تلاش‌های ناکارآمد و ترمیمی برای تنظیم هیجان در رابطه بود. این نتایج با ادبیات جدید همخوان است که تأکید می‌کند پیامدهای پورنوگرافی در روابط زوجی را نمی‌توان صرفاً بر اساس فراوانی مصرف توضیح داد، بلکه باید بافت مصرف، ادراک همسر، سطح صداقت، توافق‌های رابطه‌ای و کیفیت صمیمیت زوجی را در نظر گرفت (Daspé et al., 2018; Mestre-Bach & Potenza, 2023; Vaillancourt-Morel et al., 2020).

مقوله نخست نشان داد که مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی در بسیاری از زوج‌ها در چرخه‌ای از شرم و پنهان‌کاری تثبیت می‌شود. این یافته با مدل ناهمخوانی اخلاقی Grubbs و همکاران همسو است که بیان می‌کند برخی مشکلات مربوط به پورنوگرافی نه فقط از شدت رفتار، بلکه از تعارض میان رفتار و ارزش‌های فردی یا فرهنگی سرچشمه می‌گیرند (Grubbs et al., 2019). در بافت زناشویی، این ناهمخوانی اخلاقی می‌تواند به شرم فرد مصرف‌کننده، ترس از طرد شدن و در نتیجه پنهان‌کاری منجر شود. پنهان‌کاری نیز هنگامی که آشکار می‌شود، معنای رفتار را برای همسر تغییر می‌دهد؛ یعنی مسئله از «مصرف محتوای جنسی» به «فریب»، «حذف حقیقت» و «زندگی دوگانه» تبدیل می‌شود. این یافته با پژوهش Resch و Alderson همخوان است که نشان داد صداقت درباره مصرف پورنوگرافی با رضایت رابطه‌ای بالاتر و آشننگی کمتر مرتبط است (Resch & Alderson, 2014). بنابراین، درک بالینی این پدیده باید از تمرکز انحصاری بر توقف رفتار فراتر رود و به ساختارهای هیجانی پنهان‌کننده رفتار، مانند شرم، ترس از قضاوت و ناتوانی در گفت‌وگوی جنسی، توجه کند.

مقوله دوم نشان داد که بسیاری از همسران، مصرف پنهانی پورنوگرافی را به عنوان شکلی از خیانت هیجانی یا جنسی تجربه می‌کنند. این یافته با مرور Mestre-Bach و Potenza همخوان است که نشان می‌دهد ادراک پورنوگرافی در روابط عاشقانه می‌تواند با مفاهیمی مانند خیانت، کیفیت رابطه، ثبات رابطه، طلاق و رضایت زناشویی پیوند بخورد (Mestre-Bach & Potenza, 2023). در پژوهش حاضر، همسران آسیب‌دیده اغلب میان «تماس واقعی با فرد دیگر» و «حضور روانی و جنسی دیگری در فضای رابطه» تمایز قائل بودند، اما هر دو را تهدیدی برای انحصار و امنیت رابطه می‌دانستند. این یافته با نتایج Maddox و همکاران نیز همسو است که نشان داد مصرف انفرادی مواد جنسی آشکار با شاخص‌های پایین‌تر کیفیت رابطه همراه است، درحالی‌که مصرف مشترک یا عدم مصرف، الگوی متفاوتی از رضایت و تعهد نشان می‌دهد (Maddox et al., 2020).

(2011). ال‌بنابراین، تجربه خیانت در این زمینه تابع تعریف رسمی خیانت نیست، بلکه به مرزهای توافق‌شده یا نانوشته زوج، انتظارات وفاداری و معنای ذهنی رفتار بستگی دارد.

مقوله سوم بر فرسایش صمیمیت جنسی و خودارزشمندی بدنی تأکید داشت. این یافته با فراتحلیل Wright و همکاران همسو است که نشان داد مصرف پورنوگرافی با پیامدهای بین‌فردی مانند رضایت جنسی و رابطه‌ای ارتباط منفی دارد، هرچند شدت و جهت رابطه می‌تواند بسته به جنسیت، بافت و نوع مصرف متفاوت باشد (Wright et al., 2017). در پژوهش حاضر، آسیب جنسی بیشتر در قالب مقایسه، اضطراب عملکرد، کاهش حضور هیجانی و احساس ناکافی بودن تجربه شد. این یافته با نتایج Vaillancourt-Morel و همکاران نیز قابل تبیین است؛ زیرا آنان نشان دادند رابطه میان پورنوگرافی و رضایت رابطه‌ای یا میل جنسی باید در قالب داده‌های زوجی و تعامل روزانه فهمیده شود، نه صرفاً به‌عنوان یک اثر فردی ساده (Vaillancourt-Morel et al., 2020). همچنین یافته‌ها با پژوهش Daspé و همکاران همخوان است که رضایت رابطه‌ای و جنسی پایین‌تر را عاملی مؤثر در شدت گرفتن احساس فقدان کنترل نسبت به مصرف پورنوگرافی دانستند (Daspé et al., 2018). بدین ترتیب، رابطه جنسی در این زوج‌ها هم پیامد مصرف مسئله‌مند بود و هم می‌توانست یکی از زمینه‌های تداوم آن باشد.

مقوله چهارم نشان داد که زوج‌ها برای تنظیم هیجان ناشی از بحران، ابتدا اغلب به راهبردهای ناکارآمد مانند کنترل‌گری، بازجویی، سکوت، تهدید یا اجتناب روی می‌آورند، اما مسیر ترمیم زمانی آغاز می‌شود که زوج بتواند از منطقی «مچ‌گیری و دفاع» به منطقی «مسئولیت‌پذیری و گفت‌وگوی ایمن» حرکت کند. این یافته با پژوهش‌های Kohut و همکاران قابل مقایسه است که نشان داده‌اند پیامدهای پورنوگرافی در رابطه به‌شدت به الگوهای زوجی، همخوانی یا ناهمخوانی نگرش‌ها، مصرف مشترک یا انفرادی و کیفیت گفت‌وگوی جنسی بستگی دارد (Kohut et al., 2018; Kohut et al., 2021). البته در پژوهش حاضر، به دلیل تمرکز بر زوج‌های درگیر با آسیب و مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره، تجربه غالب مشارکت‌کنندگان منفی و بحران‌محور بود. با این حال، یافته‌ها نشان دادند که حتی در روابط آسیب‌دیده نیز امکان حرکت به سمت ترمیم وجود دارد، مشروط بر اینکه فرد مصرف‌کننده مسئولیت اثر رابطه‌ای رفتار خود را بپذیرد و همسر آسیب‌دیده نیز از کنترل‌گری فرساینده به سمت بیان نیاز، مرز و احساس حرکت کند. این موضوع برای زوج‌درمانی اهمیت اساسی دارد؛ زیرا مداخله مؤثر باید همزمان با رفتار مصرف، چرخه هیجانی زوج را هدف قرار دهد.

از منظر نظری، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مصرف مسئله‌مند پورنوگرافی در روابط زناشویی ایرانی را می‌توان به‌عنوان پدیده‌ای چندلایه فهمید: در سطح فردی، با تنظیم هیجان، شرم، میل جنسی، تنهایی و کنترل تکانه پیوند دارد؛ در سطح زوجی، با اعتماد، مرزبندی جنسی، صمیمیت و گفت‌وگوی رابطه‌ای مرتبط است؛ و در سطح فرهنگی، با اخلاق جنسی، آبرو، سکوت، تابو و معنای وفاداری درهم‌تنیده می‌شود. این نتیجه با رویکردهای معاصر همخوان است که بر ضرورت تحلیل بافتی و رابطه‌ای پورنوگرافی تأکید دارند و نسبت به ساده‌سازی پدیده در قالب «همیشه آسیب‌زا» یا «همیشه بی‌ضرر» هشدار می‌دهند (Grubbs et al., 2019; Mestre-Bach & Potenza, 2023). Willoughby et al., 2021 در واقع، یافته‌ها نشان دادند که برای بسیاری از زوج‌ها، آسیب اصلی در «مصرف» به معنای محدود آن خلاصه نمی‌شود، بلکه در زنجیره‌ای از پنهان‌کاری، کشف، بی‌اعتمادی، مقایسه، اجتناب و ناتوانی در گفت‌وگوی امن تولید می‌شود.

یکی از نکات مهم یافته‌ها، تفاوت میان کنترل رفتاری و ترمیم رابطه‌ای بود. برخی زوج‌ها پس از کشف موضوع، تمام انرژی خود را صرف توقف مصرف، کنترل گوشی، محدودسازی اینترنت یا تهدید به جدایی کرده بودند. اگرچه این راهبردها ممکن است در کوتاه‌مدت احساس کنترل ایجاد کنند، اما در صورت نبود گفت‌وگوی عمیق درباره نیازهای جنسی، احساس طردشدگی، شرم، ترس و مرزهای رابطه، به بازسازی اعتماد منجر نمی‌شوند. این یافته با ادبیات زوج‌درمانی و پژوهش‌های مرتبط با صداقت و همخوانی زوجی همسو است؛ زیرا اعتماد پس از آسیب، نه با نظارت دائمی، بلکه با شفافیت پایدار، مسئولیت‌پذیری، همدلی و تجربه مکرر ایمنی بازسازی می‌شود (Resch & Alderson, 2014; Vaillancourt-Morel et al., 2020). «پایش رفتار» و «ترمیم پیوند» تمایز قائل شوند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

موازین اخلاقی

در تمامی مراحل پژوهش حاضر اصول اخلاقی مرتبط با نشر و انجام پژوهش رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در انجام این پژوهش ما را همراهی کردند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References

- Bóthe, B., Tóth-Király, I., Zsila, Á., Griffiths, M. D., Demetrovics, Z., & Orosz, G. (2018). The development of the Problematic Pornography Consumption Scale. *The Journal of Sex Research*, 55(3), 395–406. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1291798>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage.
- Daspé, M.-È., Vaillancourt-Morel, M.-P., Lussier, Y., Sabourin, S., & Ferron, A. (2018). When pornography use feels out of control: The moderation effect of relationship and sexual satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 44(4), 343–353. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2017.1405301>
- Grubbs, J. B., Perry, S. L., Wilt, J. A., & Reid, R. C. (2019). Pornography problems due to moral incongruence: An integrative model with a systematic review and meta-analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 48(2), 397–415. <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1248-x>
- Kohut, T., Balzarini, R. N., Fisher, W. A., & Campbell, L. (2021). But what's your partner up to? Associations between relationship quality and pornography use depend on contextual patterns of use within the couple. *Frontiers in Psychology*, 12, 661347. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.661347>
- Kohut, T., Fisher, W. A., & Campbell, L. (2017). Perceived effects of pornography on the couple relationship: Initial findings of open-ended, participant-informed, bottom-up research. *Archives of Sexual Behavior*, 46(2), 585–602. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0783-6>

- Kohut, T., Fisher, W. A., & Campbell, L. (2018). Pornography's associations with open sexual communication and relationship closeness vary as a function of dyadic patterns of pornography use within heterosexual relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(4), 655–676. <https://doi.org/10.1177/0265407517743096>
- Kraus, S. W., Krueger, R. B., Briken, P., First, M. B., Stein, D. J., Kaplan, M. S., Voon, V., Abdo, C. H. N., Grant, J. E., Atalla, E., & Reed, G. M. (2018). Compulsive sexual behaviour disorder in the ICD-11. *World Psychiatry*, 17(1), 109–110. <https://doi.org/10.1002/wps.20499>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Maddox, A. M., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2011). Viewing sexually explicit materials alone or together: Associations with relationship quality. *Archives of Sexual Behavior*, 40(2), 441–448. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9585-4>
- Mestre-Bach, G., & Potenza, M. N. (2023). Pornography use, problematic pornography use, and potential impacts on partners and relationships. *Current Addiction Reports*, 10(2), 219–229. <https://doi.org/10.1007/s40429-023-00468-5>
- Resch, M. N., & Alderson, K. G. (2014). Female partners of men who use pornography: Are honesty and mutual use associated with relationship satisfaction? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 40(5), 410–424. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2012.751077>
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research: A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349–357. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- Vaillancourt-Morel, M.-P., Rosen, N. O., Štulhofer, A., Bosisio, M., & Bergeron, S. (2020). Pornography use and romantic relationships: A dyadic daily diary study. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(10–11), 2802–2821. <https://doi.org/10.1177/0265407520940048>
- Willoughby, B. J., Leonhardt, N. D., & Augustus, R. A. (2021). Curvilinear associations between pornography use and relationship satisfaction, sexual satisfaction, and relationship stability in the United States. *Computers in Human Behavior*, 125, 106966. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106966>
- World Health Organization. (2022). *ICD-11: International classification of diseases 11th revision*. World Health Organization. <https://icd.who.int/>
- Wright, P. J., Tokunaga, R. S., Kraus, A., & Klann, E. (2017). Pornography consumption and satisfaction: A meta-analysis. *Human Communication Research*, 43(3), 315–343. <https://doi.org/10.1111/hcre.12108>